די געשיכטע פון קענעדער רייכטהום

פון ג. מייערס

אידיש פון א. דיינווין

גוואלד שטיצט דעם שווינדעל

"אלעס ווערט בעשטימט דורך דער גוואלד מאכט פון די אויטאריטעטען". האט דושעזענאוו בערילטעט אין זיינעם מעמואַרען.

"דער גאווערנאר טהוט ווי איהם געפעהלט, און ווייסט שוין וועלכע מיטלען אנצונעהמען, צו פערהיטען. אז קיינע קלאגען זאלען ניט אנקומען צו דער רעגיערונג. די אויטאָרי־טעט, מיט וועלכער דער גאווערנאר איז ארומגערינגעלט. איז דער לייכטסטער וועג פאר ערפאלג. ווייל אין אויסטהיילונ־גערעכטיגקייט און בנוגע דעם האנדעל, טהוט ער וואס ער וויל. און אין בעצוג צו איינם אדער דאס צווייטע שטיצט ער בלויז די יעניגע וועמענס געשעפטען האבען א שייכות מיט זיינע ספעקולאציעס, אדער וועלכע זיינען פעראינטערעסירט מיט איהם צוזאמען. די מאכט וועלכע ער בעזיעצט. איז אפר זיינע אינטערעסען, און ער בענוצט זי בלויז צו איינשרעקען דאס בעפעלקערונג, אז זי זאל זיך ניט בעקלאגען. אדער אוועק־צוקוקען פון זיינע גוואלדטהאטען, צווינגענדיג זיי אונטערצו־שרייבען פאלשע דאקומענטען. מיט וועלכע ער זאל קענען אב־לייקענען. אין פאל עס וועלען זיין אויף איהם קלאגעס, און אלעס זאל זיין פאר זיין נוצען.

וועגען די קריגערייען צווישען די הויפט בעאמטע, בעמערקט עדוארד ריטשארד, "אז דיעזע און פיעלע אנדערע דיספוטען זיינען אפט ענטשטאנען פון אקטערציעלער קאנקורענץ."

די פראָפיטען. וועלכע די פריוויליגירטע פלעגען מא־כען פונ'ם פוטער האנדעל זיינען געווען פערפהרערישע, און ניט קוקענדיג אויף די פיעלע פערבעסערונגען אין סטראשורקעס פונ'ם מיניסטער, האבען דאך די גאווערנארס און אינטענ־דאנטען איינער דעם אנדערען בעשולדיגט. אין זיין בעטהיילונג אין דיעזען האנדעל אויף א געהיימען אופן." פאלגליך קען מען יעצט גאנץ וועניג זאגען עפעס וועגען דיעזע אלע קלאגעס און געגען־קלאגעס, אבר אזוי פיעל, ווי עס האנדעלט זיך וועגען פעראר'ן, קען געזאגט ווערען אז ער האט אנגעפיהרט דעם האנדעל פערברעבריש אפען.

דער אלגעמיינער נעיגע פון אלע קלאסען צו בעטהיילונגען זיך אין די פראָפיטען פונ'ם פוטער־האנדעל איז געווען אזוי גרויס, אז פארמער אפילו האבען געלאזען זייערע פארמס, אין זיינעם אוועק אין ווייטע מרחקים פאר בערעכטיגען דעם אזוי אז אינ'ם יאהר 1672 האט דער רעניג געפונען פאר נוי־טיג צו פערהרדערען פראנטענאק'ן אז שטרענג פערבאטען זאלען אנגענומען ווערען געגען דעם. דער חשק פאר האבען א חלק אין די פוטער־שווינדלערייען איז געווען אזוי שטארק, אז די איינזידלער האבען בעטראכט אגריקולטור און מאנופאקטור פאר צו נידעריג. אבוואהל דער פראנצויזישער קעניג האט אונאויפהערליך זיך בעמייהט פאר דער עטאבלירונג פון ביידע.

די פיטער הענדלער הערשען

אזוי, איז דער הערשענדער קלאס בעשטאנען פון די פיטערווארג־הענדלער, און פון דיעזען קלאס, זיינען די סוחרים געווען יענער טהייל, וועלכע האבען זיך געגעבען נאך רייכטהום, מיט דער גרעסטער געוויסענלאזער גיעריגקייט.

דער רעניג האט איינגעפיהרט צו בעזאָרגען מיט געוויסע ארטיקלען די סאָלראטען און יונגע פרויען, וועלכע האבען גע־הייראטה, ווי אויך דאס שענקען געוויסע זאכען די נייע א־מיגראנטען־פאמיליעס. אין נאוועמבער 1670 האט טאלאן געשריבען פון קוויבעק צו קאלבערט'ן, אז דיעזע זאך, "גע־פעהלט ניט די סוחרים. וועלכע וואלטען בעסער געווארענשען אז אלעס זאל געגומען ווערען פון זיי, גוט אדער שלעכט, אבער פאר אזעלכע הויכע פרייזען. אז ווען מענשען וואלטען געווארלט האבען אלעס נויטווענדיגעס, וואלטען זייערע הוצאות געווען דאפעלט."

בעגעהענדיג א בעשטענדיגען שווינדעל אין זייער פוטער־האנדעל מיט די פוטער קאמפאניעס, האבען די סוחרים אין דער זעלבער צייט געפארערט אין בעקומען פיעלעס, אין אפילו פערנומען הויכע אפיציעלע עמטער. וואס פאר א שער־ברעכענס זיי זאלען ניט האבען בענאנגען, וואס פאר א שווינד־לען זיי זאלען ניט האבען בענאנגען, דעם קעניגס קאבינעט האט זיי אימער ווייטער געהאלטען, אין דער אויסברייטערונג פונ'ם האנדעל האט מען זיך ניט געקענט ארייננמישען.

א קעניגליכער בריעף האט אין יאהר 1674 אינפארמירט דעם גאווערנאר פראנטענאק, אז "ער מוז סער דע ווילדערני געבען גרויס אויפמערקזאמקייט, ווייל . . . ער איז דער יעניגער וועלכער האט זיך אין גאנצען געוויידמעט צום האנדעל און זיינע שיפען פיהרען אן א האנדעלס־פערקעהר מיט די מערב אינזלען". פראנטענאק איז דאן פערארדענט געווארען איהם וויעדער אנ־צושטעלען אויף'ן אמט פון ערשטען ראטהגעבער. ביטער בעקלאגענדיג זיך ווי די הענדלער האבען געטהאן, ווען א געזעץ אדער א מיטעל האט געדראהעט צו שטערען אדער פערקלענערען זייערע פראָפיטען. איז קיין גרענעץ ניט געווען צו זייער געלד גייץ און תאוה, און קיינע זאכען האבען זיי ניט צוריקגעהאל־טען פון פערדערבען און בעשווינדלען די אינדיאנער שבטים. "עס וועט זיין זעהר גוט", האט זיך געלעזען א קאמוניקאציע פון דעם קעניגס מיניסטער צו דע קאסטעבל אינ'ם יאהר 1699. "פאר די מענשען עטוואס צו טהאן, אין זין פון קולטווירען דאס לאנד, אזוי אום ניט צו זיין אין גאנצען אב הענגיג פון די הענדלער."

די רעזולטאטען פון דעם פערדערבען די אינדיאנער

צו דער צייט ווען די פיטער־הענדלער האבען געמאכט זייערע ריעזיגע פראָפיטען, און די קעניגליכע רעגיערונג אין פראנקרייך פלעגט שוין געפינען תירוצים פאר בערעכטיגען דעם געברויך פון בראנפען צווישען די אינדיאנער. האט אין יא־נואר מאנאט 1690, דער מארקיז דע דעמאנטוויל געשריבען צום מארקיז דע פעניעלי, דעם קעניגס מיניסטער אין ווערסייל: "איך האב צוגעזעהען די צרות צווישען די אינדיאנער, וועלכע זיינען פערגעזאכט געווארען פון דעם בראנפען. עס איז די שרעק פון אלע שרעקען. עס זיינען ניטא קיינע פערברעכענס וועלכע זיי זאלען ניט בעגעהן. א מיטער ווארפט אריין איהר קינד אינ'ם פייער מען בייסט אב נעז; דאס זיינען געווענהנ־ליכע ערשיינונגען. עס איז א צווייטער ניהנום. ווען עס קומען פאר דיעזע אריגען, און מען מוז זיי זעהען צו בע־גרייפען עס. קיינע מיטלען וועלען ניט העלפען, כל זמן יעדער איינעם איז ערלייבט צו פערקויפען און האנדלען מיט שטארקע געטרענקע. ווי וועניג מען זאל זיי ניט געבען מיט אמאהל וועלען די אינדיאנער תמיד ווערען שכור. זיי וועלען זיך בענוצען אינצווישען זיך און איבערגעבען. יעדעס הויז יז סיי ווי סיי א שענק.

דיעזע וועלכע בעהויפטען, אז די אינדיאנער וועלען איבערגעהן צו די ענגלענדער, אויב מען וועט זיי ניט געבען קיין בראנפען, זאגען ניט דעם אמת ווייל עס איז א פאקט, אז זיי זוכען ניט קיין בראנפען, אזוי לאנג ווי זיי זעהען עס ניט, און די מעהר פערשטענדיגע ווישען זיך, אז הליאי וואלטען זיי קיינמאהל ניט אנגענומען אזא זאך, ווייל זיי פערברענען זייער אינגעווייד, און ווערען בעריבט פון זייערע קליידער און פעלצ־ווארג אבגעבענדיג עספאראט רונק.

(פארטזעצונג זונטאג)

אין וואלד

ערצעהלונג פון א. סעראפימאוויטש

אידיש פון י. מאלין

פון יענעם מאָמענט אן, אין וועלכען עס איז בעשלאָסען געווארען אז אברייעוו מוז אבפאהרען אין פראָנט. האבען זיך אלע פרעהערדיגע דאנות און געשעפטען אבגערוקט אן א זייט. פונקט ווי עס וואלט נאר ניט עקזיסטירט קיין געגענווארט און פערנאנענהייט. דאס גאנצע לעבען, דער זין זיינער האט זיך איצט בעצויגען נור צו דאס, וואס האט ערווארטעט. וואס האט אויסגעזעהען צו זיין אזוי ערענסט, שטרענג אהן לאכט און אהן א שמייכעל.

צום וואקזאל האבען איהם בעגלייטעט חברים. איינעגע און אויך לינא. אין וויא שטענדיג האט זי זיך אויסגעצייכענט צווישען דא אנוועזענדע. מיט וואס? דאס איז שווער צו זאגען. זי איז געווען גע־קליידעט מיט געשמאק, אבער זעהר אייג פאך. א שעהנער שטרענגער פראפיל, גרויסע שווארצע אויגען אונטער לאנגע. געדיכטע ברעמען. פערטראכטערהייט האט זי געקוקט איבער דער לענג פון דער פלאטפארמע, אויף וועלכער עס זיינען גע־שטאנען און ארומגענאנגען אבפאהרענדע און זייערע בעגלייטער. איבעראל האבען זיך געזעהען שינעלען פון סאָלראטען און אָפיציערען. עס האבען זיך אויך בעגעגענט צארטע, אומעטיגע פערוויינטע און זעל־טען שמייכלענדע פרויען געזעכטער.

נעבען די וואגאנעס זיינען גרופענווייז געשטאנען מענשען אין דייזע קליידער און זייערע שלאנקע פיגורען האבען זיך אבגעשפיגעלט אין די שויבען פון דיא פענסטער עס האט זיך גאנץ אזש גע־הערט: "שרייב זשע. ניט פערגעס, איך וויל אונגעדולדיג ווארטען אויף א טעלעג ראמע", — אלץ אזוינס וואס מען הערט ווען מען בעגלייט וועמען אבער אלעמאהל איז עס ניי וויייל יעדעס וואָרט ענטהאלט אין זיך א גאנצען לעבען.

אברייעוו אין א גרויען שינעל מיט א רייטען צלם אויף'ן ארבעל איז אויך דא געשטאנען און האט אויף'ן קיל גערעדט:

— ווען מיר זיינען צום לעצטען מאָהל געווען ביי די וואָרגוליאס, האט מיר דיעו־קליינינגער קאליא בעוויזען א נעה מא־שינקע וואס ער אליין האט אויסגעטראכט אליין געמאכט א הילצערנע קעסטעלע און די אלע איבערגיג זאכען, אן אמת'ע מאשין.

אברייעוו האט מיט א כיוון גערעדט וועגען זאכען וועלכע האבען קיין שייכות ניט געהאט מיט זיין אבפאהרען, ווי ער וואלט מיט דעם געוואלט אונטערשטרייי־כען די אונפערגלייכליכע גרויסקייט פון דאס. וואס עס האט ערווארטעט.

— א ליעבענסער איינעל.

— די וואונדער קינדער פערווירקלי־בען אבער זעלטען די האפענונגען — האט לינא געזאגט, טרויעריג שטענדיג וועגען עפעס אנדערס.

מען האט געגעבען דעם דריטען קלונג די טרעפער האבען איילענדיג גענומען ארימליעפען. נעבען די וואגאנעס האט מען זיך אנגעהויבען ארומצהמען. אב־רייעוו האט נאכדעם דורך'ן פענסטער גע־עהען ווי די פלאטפארמע האט גענומען שווימען צוריק מיט אלעס וואס אויף איהר האט זיך געפונען, די רויטע היטעל פון דעם נאטשאלניק האט א שווענג גע־טהאן אויף א רגע.

א ווייל איז לינא נאכגעגאנגען נאך דעם וואגאן אריינקוקענדיג אין פענסטער איהר פנים מיט א בעשטענדיגער ראזעווער רויטקייט אין די באקען איז מיט אמאהל בלאס געווארען. און דאס האר האט פער קוועטשט ביי אברייעוו'ן — ער האט זיך א ריס געטהאן נאכאמאהל ארומצהמען זי, אבער איהר ווייסע פלאטערנדע טי־כעל האט א שווינדעל געטהאן פאר זיינע אויגען און איז פערשוואונדען פון דעם פענסטער.

און צואזעמען מיט דעם קלאפען פון די רעדער און דעם פערבייליפען פון פעל דער און דערפער האט איהם אויף דאס ניי בעהערשט די פריהערדיגע שטימונג, די אבגעריסענקייט פון דער פערגאנגענ־הייט און די אנקומענדע אונגעהייערקייט. אט אויף דיעזער פערדעקטער גרויסקייט האבען אנעדייטעט די פיעלע פרויען און אונטערגעוואקסענע קינדער וואס האבען זיך געזעהען אויף אלע סטאנציעס, די אב־ווענהייט פון מענער אויף די פעלדער, וואו עס האבען איצט געארבייט פרויען און קינדער, און די לאנגע סאניטארע צו גען פון וועלכי עס האבען ארויסגעקוקט די בלאסע פנים'ער פון פערוואונדעטע. עס האט געהאט א זין, אבער די ריכטיגע בעדייטונג אין דאָרט, וואוהין ער איז גע־פאהרען.

אויף'ן דריטען מעת לעת האבען זיך גענומען פערמעהרען די צייכענס פון יע־נער גרויסקייט וואס איז פארגעקומען דאר־טען. איבערן גאנצען אייזענבאהן האבען זיך ארויסגעזעהען קאלאסאלע בערג פון ברויט, הייי, סוכארעס. אויף די רעזערוו־רעלסען זיינען געשטאנען גאנצע רייהען פון קיסטע פראכט וואגאנען; אויף דיא פלאטפארמס האבען דורך דיבערזעזענטען ארויסגעקוקט קאנאנען מיט פולווער קאס־טענס און אומעטום. וואו דאס אויג איז געפאלען, האבען זיך געזעהען סאלדאטען. קיין פרוואט לייטע איז שוין ניט געווען צו מערקען. נור סאָלראטען און אָפיציע־רען.

פון יענער זייט ביימער, אונטער דער רויטער וואראקאטשקא און ארייבער דיא עטליכע סטאנציאנע הייזלאך האט זיך גע־נומען דערטראגען א טויזליכער קאנאנען קראכען. אברייעוו האט דערפהלט אז ער טרעט אריין אין א פייערליכען טעמפעל וואו מען איז מקריב בלוטיגע קרבנות צו דעם מלחמה גאט מארס.

די ארבייט האט זיך אנגעפאנגען אויף עדם צווייטען טאג. נאר מערקווירדיג אי ביי די פערוואונדעטע אז ביי די סאָלדא־טען און ביי אלעמען האט זיך געמערקט עפעס וואכעדיגעס. געוועהנליכעס אזוי ווי אלעס ווערט געטהאן מיט אן אנגעצייכנ־טער געוועהנליכער אדרענונג, און אנדערש קען עס גאר ניט זיין.

אין דיעזע שטימונג פון געשעפטליכער אייליגייט האט אברייעוו בעגעגנט אי־ברעאל, ער האט געפיהלט אין דער פייער־לינע און אויסער איהר אלעס דאס זעלבע דאס וואס עס האט זיך פון וויייטע איינס געזעהען צו זיין אלס איין גרויסע דיעזיגע פאסירונג. האט עס זיך דא צוברעקעלט אין פארגאנדער געטהיילט אויף פיעל קליי־נינקע דרענגענדע און ניט אבגעלעגענע פאסירונגען. אפילו דער שרעק דער אפ־טער אונערטרענליכער שרעק פאר דעם טויט, אפילו ער האט זיך צום סוף פער־טעמפט, איבערלאזענדיג אין אימוועגיג די באשטענדיגע שטרענגקייט אזוי ווי א שטארק אנגעצויגענע סטרונע.

אין ווי ערגעץ וואו, אויף דעם סאמע רעק פון דער נשמה האט געגאנגען א פער דרום פאר דיעזער ניט קלאהרער עגטוי־טונג, — ניט דאס, וואס דו האסט ער־ווארטעט. האסטו געטראפען. אט אזוי זיינען געלאפען די טעג ד וואכען אין הדשים.

א קאזאק איז געקומען צו פליהען און האט דערלאנגט דעם בעפעלמעכטיג־טען א פאקעט. די פערד האט מען איינגע שפאנט אין דיי וועגען, סאָלראטען האבען זיך אין אָרדנונג גענומען בעוועגען, ביז וואגען מען האט זיך אבגעשטעלט געבען גאלד.

דער בין השמשות האט זיך גענומען צו רוקען. א נאסער, א קאלטער. די בלעטער האבען זיך אומעטיג און פיינט געשא־ווען, און די וואס האבען זיך געוואלגערט אויף דער ערד האבען זיך מאסענווייז גע־קלעפט צו די פיס; פון דער בין השמשות'דיגער פינסטערקייט האט ארויס גע־נומען די לאנגע, פייכטע פאלאטקע, וואו די שווערטער און דיי סאביטארען האבען צוגעגרייט די נייטיגע באנדען און שטאנגען.

פון יענער זייט וואלד האבען געראשט די עפלד קאנאנען און צויטרייפלענדיג טיעף די ערד, האבען זיי זיך אבגערופען אין הארצען. אין מארך, די שווערע ארטי־לעריע האט ניט אויפגעהערט קראכען.

א קאזאקען אָפיציער איז צוגעפאהרען אין א ווייל געשטאנען, ווי ער וואלט וועגען עפעס געטראכט, אין נאכהער־אראבגעשפרונגען פון פערד. אבגעבענדיג זיך צו זיין בעדיענטען, ער איז צוגע־נאנגען צו א גרויסען סוק פון א בערעזא און האט זיך אויף איהם צוגעשפארט.

אברייעוו האט איהם אויסגעשטרעקט זיינע פאאיראסען.

— אלהר ווילט אפשר פערציהען זיך?

א דיינער שטעקעדיגער רויך האט זיך גענומען צוטראגען. די פערד זיינען גע־שטאנען מיט אראבגעלאזטע קעפ אויס־איטערענדיג מיט זייערע נאסע קערפערס.

— אפשר האט אלהר א צייטונג? — האט געפרעגט דער אָפיציער אבער מיט אמאהל האט ער זיך לייכט צוגעוואָרפען צום בוים, די קאפ איז אראבגעהאנגען. און די האנד מיט דעם פאאיראס האט זיך אויסגעשטרעקט.

אברייעוו האט זיך ניט גערירט און האט זיך צוגעהערט ווי דער שלאָפענדער אויפ'ן דריטען מעת לעת האבען זיך גענומען פערמעהרען די צייכענס פון יע־נער גרויסקייט וואס איז פארגעקומען דאר־טען. איבערן גאנצען אייזענבאהן האבען זיך ארויסגעזעהען קאָלאסאלע בערג פון ברויט, הייי, סוכארעס. אויף די רעזערוו־רעלסען זיינען געשטאנען גאנצע רייהען פון קיסטע פראכט וואגאנען; אויף דיא פלאטפארמס האבען דורך דיבערזעזענטען ארויסגעקוקט קאנאנען מיט פולווער קאס־טענס און אומעטום. וואו דאס אויג איז געפאלען, האבען זיך געזעהען סאָלדאטען. קיין פרוואט לייטע איז שוין ניט געווען צו מערקען. נור סאָלראטען און אָפיציע־רען.

פון יענער זייט ביימער, אונטער דער רויטער וואראקאטשקא און ארייבער דיא עטליכע סטאנציאנע הייזלאך האט זיך גע־נומען דערטראגען א טויזליכער קאנאנען קראכען. אברייעוו האט דערפהלט אז ער טרעט אריין אין א פייערליכען טעמפעל וואו מען איז מקריב בלוטיגע קרבנות צו דעם מלחמה גאט מארס.

די ארבייט האט זיך אנגעפאנגען אויף עדם צווייטען טאג. נאר מערקווירדיג אי ביי די פערוואונדעטע אז ביי די סאָלדא־טען און ביי אלעמען האט זיך געמערקט עפעס וואכעדיגעס. געוועהנליכעס אזוי ווי אלעס ווערט געטהאן מיט אן אנגעצייכנ־טער געוועהנליכער אדרענונג, און אנדערש קען עס גאר ניט זיין.

אין דיעזע שטימונג פון געשעפטליכער אייליגייט האט אברייעוו בעגעגנט אי־ברעאל, ער האט געפיהלט אין דער פייער־לינע און אויסער איהר אלעס דאס זעלבע דאס וואס עס האט זיך פון וויייטע איינס געזעהען צו זיין אלס איין גרויסע דיעזיגע פאסירונג. האט עס זיך דא צוברעקעלט אין פארגאנדער געטהיילט אויף פיעל קליי־נינקע דרענענדע און ניט אבגעלעגענע פאסירונגען. אפילו דער שרעק דער אפ־טער אונערטרענליכער שרעק פאר דעם טויט, אפילו ער האט זיך צום סוף פער־טעמפט, איבערלאזענדיג אין אימוועגיג די באשטענדיגע שטרענגקייט אזוי ווי א שטארק אנגעצויגענע סטרונע.

אין ווי ערגעץ וואו, אויף דעם סאמע רעק פון דער נשמה האט געגאנגען א פער דרום פאר דיעזער ניט קלאהרער עגטוי־טונג, — ניט דאס, וואס דו האסט ער־ווארטעט. האסטו געטראפען. אט אזוי זיינען געלאפען די טעג ד וואכען אין הדשים.

א קאזאק איז געקומען צו פליהען און האט דערלאנגט דעם בעפעלמעכטיג־טען א פאקעט. די פערד האט מען איינגע שפאנט אין דיי וועגען, סאָלראטען האבען זיך אין אָרדנונג גענומען בעוועגען, ביז וואגען מען האט זיך אבגעשטעלט געבען גאלד.

דער בין השמשות האט זיך גענומען צו רוקען. א נאסער, א קאלטער. די בלעטער האבען זיך אומעטיג און פיינט געשא־ווען, און די וואס האבען זיך געוואלגערט אויף דער ערד האבען זיך מאסענווייז גע־קלעפט צו די פיס; פון דער בין השמשות'דיגער פינסטערקייט האט ארויס גע־נומען די לאנגע, פייכטע פאלאטקע, וואו די שווערטער און די סאביטארען האבען צוגעגרייט די נייטיגע באנדען און שטאנגען.

פון יענער זייט וואלד האבען געראשט די עפלד קאנאנען און צויטרייפלענדיג טיעף די ערד, האבען זיי זיך אבגערופען אין הארצען. אין מארך, די שווערע ארטי־לעריע האט ניט אויפגעהערט קראכען.

א קאזאקען אָפיציער איז צוגעפאהרען אין א ווייל געשטאנען, ווי ער וואלט וועגען עפעס געטראכט, אין נאכהער־אראבגעשפרונגען פון פערד. אבגעבענדיג זיך צו זיין בעדיענטען, ער איז צוגע־נאנגען צו א גרויסען סוק פון א בערעזא און האט זיך אויף איהם צוגעשפארט.

אברייעוו האט איהם אויסגעשטרעקט זיינע פאאיראסען.

— אלהר ווילט אפשר פערציהען זיך?

א דיינער שטעקעדיגער רויך האט זיך גענומען צוטראגען. די פערד זיינען גע־שטאנען מיט אראבגעלאזטע קעפ אויס־איטערענדיג מיט זייערע נאסע קערפערס.

— אפשר האט אלהר א צייטונג? — האט געפרעגט דער אָפיציער אבער מיט אמאהל האט ער זיך לייכט צוגעוואָרפען צום בוים, די קאפ איז אראבגעהאנגען. און די האנד מיט דעם פאאיראס האט זיך אויסגעשטרעקט.

אברייעוו האט זיך ניט גערירט און האט זיך צוגעהערט ווי דער שלאָפענדער

אידישע קינסטלער

אויף אלע געביעטען

פון שמש

האבען זיך די הינע אידען ארומגע קוקט אויף זייערע קינסטלער? — צוויי־פעלהאפט.

שוין באלד צוויי יאהר ווי אין שטאָדט עקזיסטירט א אידישער קינדער בענד. אונטער דעם נאמען "פראָפעסאָר גלאז'ס קינדער בענד".

א בענד אין וועלכען עטליכע און פערציג אידישע קינדער שפיעלען.

עטליכע און פערציג מינד יעהריגע קינ־דער שפיעלען, דאס איז א קונסט און אן אויסערגעוועהנליכער פאל.

דער דורכשניטליכער איד פיהלט אבער זאגאר ניט פאר זיין חוב צו אונטערשטיי־צען און פאטראניזיען די אונטערנעמונג־גען פון אזעלכע קינסטלער.

א'קליינע עהנליכע איליסטראציאָן קען עס אם בעסטען בעווייזען.

כמעט יעהרליך פאָהרען ארין אהער אין שטאָדט צוויי איטאליענישע מוזיק בענדס איינער אין סקארבאראָ ביטש־פארק". דער צווייטער אין איילענד פארק און איהר וועט בעמערקען אז יעדער איטאליענער פיהלט פאר זיין פליכט אונ־טער צו שטיצען דיי איטאליענישע בענדס. דער איטאליענער ווייס אז מיט זיין אנווע זענהייט וועט ער שטיצען דעם בענד און ער קומט דעריבער דער ערשטער.

צווישען דיי אידען קען מען־מען עס ניט בעמערקען, די ניט אידען ווייסען עס, אין דעריבער אינטערעסירען זיך די ניט אידען צו אראנזשירען ניטאידישע קינסטלער סייידען דאס זיינען אזעלכע קינסטלער וועלכע האבען אן אינטערנאציאָנאלע רע פוטאציע.

איז דען א וואונדער וואס אידישע קינסטלער בון וועלכען עס איז נראד געהען אויעט פון דער אידישער נאס און זעלטען ווען זיי פעהרען זיך אום?

דער איד אין אלגעמיין האט זיך גע־כענט מעהר ארומקוקען אויף קינסטלער.

דער איד פערנאכלעסיגט זיינע קינסטלער. דער איד אינטערעסירט זיך ניט מיט זיינע קינסטלער, ווען זיי זיינען נאך ניט אויף זייער העכסטער שטופע.

כמעט דאס זעלבע קען געזאגט ווע־רען וועגען די אידישע ריכטער.

די וועלכע שאפען די אידישע ליטע־ראטור, די פאנגען ניך אן צו שפיינען מיט בלוט. בעקומען קאנסאמפשאן, געהען יונ־ג ערחייד פון דער וועלט אוועק, פאר דער אייגיגער זינד וואס זייער שיקזאל אין געווען צו שאפען פאר דער אידישער ליטע־ראטור.

גאנץ זעלטען טרעפט דאס א אידי־שער פילאנטראפ פעראינטערעסירט זיך מיט א אידישען זשעני און העלפט איהם ארויס פינאנציעל אבער ער טהוט עס אויך צום ניט אידען, ווען עס פאסירט אן אויסערגעוועהנליכער פאל.

דער דורכשניטליכער איד פיהלט אבער זאגאר ניט פאר זיין חוב צו אונטערשטיי־צען און פאטראניזיען די אונטערנעמונג־גען פון אזעלכע קינסטלער.

א'קליינע עהנליכע איליסטראציאָן קען עס אם בעסטען בעווייזען.

כמעט יעהרליך פאָהרען ארין אהער אין שטאָדט צוויי איטאליענישע מוזיק בענדס איינער אין סקארבאראָ ביטש־פארק". דער צווייטער אין איילענד פארק און איהר וועט בעמערקען אז יעדער איטאליענער פיהלט פאר זיין פליכט אונ־טער צו שטיצען דיי איטאליענישע בענדס. דער איטאליענער ווייס אז מיט זיין אנווע זענהייט וועט ער שטיצען דעם בענד און ער קומט דעריבער דער ערשטער.

צווישען דיי אידען קען־מען עס ניט בעמערקען, די ניט אידען ווייסען עס, אין דעריבער אינטערעסירען זיך די ניט אידען צו אראנזשירען ניטאידישע קינסטלער סייידען דאס זיינען אזעלכע קינסטלער וועלכע האבען אן אינטערנאציאָנאלע רע פוטאציע.

איז דען א וואונדער וואס אידישע קינסטלער בון וועלכען עס איז נראד געהען אויעט פון דער אידישער נאס און זעלטען ווען זיי פעהרען זיך אום?

דער איד אין אלגעמיין האט זיך גע־כענט מעהר ארומקוקען אויף קינסטלער.

פון דער אלטער וועלט

דער קאָרעספאָנדענט פון "יעווריישקא יא זשיזן" גיט איבער אינטערעסאנטע אינצעלהייטען וועגען דער לאגע פון די אידישע פליכטלינג איים דער טשער טא אין דער גרויסער האפענשטאדט ריי בעסק וואו די היימלאזע האט איבער־הויפט צוגעצויגען די גרויסע ארטיגע גע־טרייידע בערזע און דער פארט.

אונטער דער השגחה פון לאָקאלען אי דישען קאָמיטעט געפינען זיך 90 משפחות הגם זייער לאגע איז בעפריעדיגענד, דאך די איפערגעלעבטע געשעהענישען, די אַא נאנדערדיסונג מיט דער פערגאנגענהייט די נייע גוי'אישע סביבה און די אנווי־הייט פון דער צוקונפט שאפען ביי דיא פליכטלינגע א מיינונג און איינדרוק דאס זיי זיינען אין דער ניייער היים ניט מעהר ווי געסט און זיי ווארטען אונגעדולדיג צו קענען זיך צוריק אומקעהרען אין זייערע געבורטס פלעצער. די קריסטליכע בעפעל־קערונג בעציהט זיך צו די אנגעפאהרענע אידען זעהר קארעקט און זאגאר העכסט מיספיהלענדיג.

דאנגען האט דער צופלוס פון דיא פר'שע היימישע עלעמענטען קיין טיעף רוסלאנד א גרויסע השפעה אויף די אר טיגע אידען ווייליע זיינען געווען כמעט אבגערייסען פון אידישקייט. זיי ער וועקען אין די איינגעבארענע אידען נייע פאדערונגען און אינטערעסען צום יודענ כהים ווי אויך געפיהלען פון נאציאָנאלען זעלבסטבעוואוסטזיין און סאָלידאריטעט.

די מאָסקווער אידישע "הילפס גע־זעלשאפט" האט ערהאלטען אינטערעסאנ־טע ידיעות וועגען דעם ריהרענדען מיטגע־פיהל מיט וועלכען די אידישע פליכטלינ־גע זיינען עמפפאנגען געווארען אין פער־שיעדענע דערפער אויף דער אייזענבאהן סטאנציי "אבראטשנאיע", וואוהין זיי זיינען אויף דער בקשה פון מאָסקווער קאָ־מיטעט אבגעשיקט געווארען פון גיזשני נאָווגאָראד.

די פויערים האבען צוגעשטעלט אלע זייערע פוהרען פאר די בעדערפנישען פון די פליכטלינג וועלכע זיינען אבגעפיהרט געווארען צום "פלעגע פונקט" וואו דיא גאנצע בעפעלקערונג האט זיי בעגעגענט. לויט דער מעלדונג פון מאָסקווער קאָמי־טעט פערטרעטער, האבען פיעל פויערים קוקענדיג אויף די נויט פון די היימלאָזע אידען שטארק געוויינט; זיי האבען אבגע געבען די פליכטלינגע זייערע לעצטע אוי־ בערהעק און פעלצלאך. זייערע וואהנונגען גאנץ אומזיסט, זיי האבען געטראגען פאר די אידישע נעסט האָלץ, געהייצט די אור־ווענס און געקאָכט מילך פאר די היימלאָזע קינדער.

(סוף קומט)

פון דער אלטער וועלט

אין יד דערפער פעמלען און סטאראיא איטשאלקא האט די ארטיגע אינטעלי־גענציאלגרייטען וועגען דער לאגע פון די אידישע פליכטלינגע אים דער טשער טא אין דער גרויסער האפענשטאדט ריי בעסק וואו די היימלאָזע האט איבער־טרעטען דער גלח און ריי לעהרערינס.

דער קאָמיטעט האט בעשטימט פאר די פליכטלינגע זאמלונגס טעג פון האָלץ און קאָרן צווישען דער לאנדס בעפעלקערונג.

אידישע געאָרג קאוואליערען קריגען פולע רעכטע

לאָנדאָן. —

דער רוסישער מיניסטער פון אינערען האט אבגעשאפט אלע בענרעגצונגען פיר אידען וואס האבען זיך אויסגעצייכנט אין שלאכט פעלד און געקריגען געאָרג קרייצען.

דער אידישער אדוואָקאט ראבינאוויץ אין מאָסקווא איז בעשטראפט געווארען פון גערויבט צו צאהלען הונדערט רובעל פיר רופען זיך מיט דעם רוסישען נאָפען מיכאיל אנשטאט דעם אידישען נאָמען מרדכי.

ראבינאוויטשעס אדוואָקאט האט גע־מאכט פאָרווירפע די אנקלאגע פיר אבגע בען זיך אין אזא ערנסטע צייט מיט אזעל כע קליינלוכע אידען פערפאָלגונגען.

פריוויליגיען פאר די

באלקאן אידען אין דער טירקיי.

די טערקישע רעגיערונג האט בע־שלאָסען צו געבען די אידען פון די פראָ־וינצען וועלכע די טערקיי האט פערלוירען אין די באלקאן מלחמות פון 1912 און 1913, די זעלבע אויסנאהם קאָנצעסיעס, וואס עס האבען ביז איצט בעקומען נור מאהמעדאנישע אינזיגראנטען.

די דאזיגע קאָנצעסיעס ענטהאלטען פערלייכטערונגען ווי למשל דאס לייכטע רע קענען איינקויפען טערקישען באָדען, דאס ווערען טערקישע אונטערטהאנען, דאס בעפרייטזיין אויף א געוויסער צייט פון ציזען צאהלען און פון מיליטער דייענסט.

אויף דעם אופן וועלען די אידען פון די פערלוירענע באלקאן־פראָווינצען וואס וועלען זיך וועלען בעזעצען אין דער טער קיי גענעיסען די זעלבע פריווילעגיעס, וואס האבען געהאט ביז איצט נור מאהמעדא־נער וואס זיינען פון פרעמדע לענדער איינ־געוואנדערט אין דער טערקיי. דאס איז דאס ערשטע מאָהל וואס אזעלכע רעכטע ווערען געגעבען צו כישט מאהמעדאנער.